

Epizyotomi Bakımında Kanıta Dayalı Uygulamalar

Evidence-Based Practices in Episiotomy Care

Asuman Çobanođlu¹ , Merdiye Şendir²

DOI: 10.26650/FNJN345977

ORCID IDs of the authors: A.Ç. 0000-0002-5656-1910; M.Ş. 0000-0002-8243-1669

¹Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Giresun, Türkiye

²Sađlık Bilimleri Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Asuman Çobanođlu,
Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Hemşirelik Bölümü, Giresun, Türkiye

E-posta/E-mail: asuman.cobanoglu@giresun.edu.tr

Geliş tarihi/Date of receipt: 23.10.2017

Kabul tarihi/Date of acceptance: 21.06.2018

Cite this article as: Çobanođlu, A. ve Şendir, M. (2019). Evidence-based practices in episiotomy care. *FNJN Florence Nightingale Journal of Nursing*, 27(1), 48-62
<https://doi.org/10.26650/FNJN345977>

©Copyright 2019 by İstanbul University-Cerrahpaşa Florence Nightingale Faculty of Nursing. Available on-line at <http://fnjn.istanbul.edu.tr>

ÖZ

Amaç: Bu araştırma epizyotomi bakımında yara iyileşme sürecine ilişkin yapılmış çalışmaları sistematiik olarak incelemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Çalışma 1 Mayıs-1 Temmuz 2017 tarihleri arasında arama motorlarında uluslararası veri tabanları Cochrane, Science Direct, Medline, Medine Complete, CIHANL, Scopus, Academic Search Complete, Coplementary Index ve Ulusal veri tabanlarından ULAKBİM tıp veri tabanı kontrol edilerek yürütüldü. Araştırmada "epizyotomi bakımı" ve "epizyotomi yara iyileşmesi" anahtar kelimeleri kullanıldı. Araştırmaya dahil etme kriterlerine uyan toplam 23 yayın çalışma kapsamına alınmış karşılaştırma, sınırlılık ve sonuçlar açısından değerlendirildi.

Bulgular: Epizyotomi bakımı ile ilgili çalışmalar; epizyotomi bakımında antiseptik solüsyonların kullanımı, kuru/yaş sıcak-soğuk uygulamaların kullanımı, lazer ve ışık terapisinin ve aromatik yağlar ve fitoterapinin kullanımı olmak üzere 4 başlık altında incelendi. Araştırma kapsamına alınan 23 çalışmanın 17'si deneysel, 6'sı ise yarı deneysel araştırma tasarımında olup çalışmalarda toplam 2.408 lohusa yer almaktadır.

Sonuç: Bu literatür incelemesinin sonuçları epizyotomi yarasının bakımı ile ilgili sınırlı sayıda araştırma bulgusu olduğunu ve bu konuda yeni çalışmaların yapılmasının önemli bir gereklilik olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Epizyotomi bakımı, epizyotomi yara iyileşmesi, hemşirelik bakımı

ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to systematically evaluate the research associated with wound healing process in episiotomy care.

Method: The search for this study was conducted through the international databases of Cochrane, Science Direct, Medline, Medine Complete, CIHANL, Scopus, AcademicSearch Complete, Complementary Index and ULAKBIM medical database among the National Databases between May 1 and July 17, 2017. "Episiotomy care" and "episiotomy wound healing" were used as key words during the search. A total of 23 publications compliant with the inclusion criteria were included in the study and were evaluated in terms of comparisons, restrictions, and results.

Results: Studies about episiotomy care were evaluated under four headings such as the use of antiseptic solutions, use of dry/wet and hot and cold applications, laser and light therapy, and the use of aromatic oils and phytotherapy in episiotomy care. Among the 23 studies included in this study, 17 were designed as experimental and 6 as half-experimental and a total of 2,408 puerperal women participated in this study.

Conclusion: The results of this literature review revealed a limited number of research findings on the care of episiotomy wounds and a necessity of performance of new studies on this subject was established.

Keywords: Episiotomy care, episotomy wound healing, nursing care

EXTENDED ABSTRACT

Aim: The aim of this study was to systematically evaluate the research associated with wound healing process in episiotomy care.

Method: The search for this study was conducted through the international databases of Cochrane, Science Direct, Medline, Medline Complete, CIHANL, Scopus, AcademicSearch Complete, Complementary Index and ULAKBIM medical database among the National Databases between May 1 and July 17, 2017. "Episiotomy care and episiotomy wound healing" were used as key words during the search. A total of 23 publications compliant with the inclusion criteria were included in the study and were evaluated in terms of comparisons, restrictions, and results.

Results: The efficiency of betadine and rivanol is investigated in 3 studies on antiseptic solutions in episiotomy care. Of these studies, only the application of betadine solution as sitz bath was shown to be effective in wound healing. In systematic analysis, it was found that hot applications were used more often than the cold applications in episiotomy care, and cold applications were frequently used to reduce perineal trauma, hemorrhage, pain and edema. When 10 studies on dry/wet hot and dry/wet cold applications in the literature were systematically analyzed; it is seen that 5 studies investigated the effect of sitz bath and of these studies, 2 showed that application of sitz bath in episiotomy care enhanced episiotomy recovery whereas 3 showed that it was not effective. One of the noteworthy results in this review is that in 5 of the 6 studies which used infrared lamp in episiotomy care, it was found that the use of infrared lamp enhanced episiotomy recovery. In 2 studies on the efficiency of DSLT and bioptron light therapy, which are used in episiotomy care, it was found that DSLT was not effective whereas bioptron light therapy enhanced recovery. All of the 8 studies which investigated the effect of phytotherapy and aromatic oils on recovery from episiotomy were randomized controlled experimental studies and 5 of these studies investigated the effect of phytotherapy while 3 investigated the effect of aromatic oils on recovery from episiotomy. When 3 studies on the effect of aromatherapy are analyzed, it is notable that the oil used was lavender oil and it had a positive effect on recovery from episiotomy. Of 5 studies which investigated the effect of phytotherapy on recovery from episiotomy, 3 investigated the effect of applying the phytotherapeutic agent as a cream and 1 investigated the effect of applying the agent as a tablet.

Conclusion: When the overall results of the studies are considered, a limited number of studies on episiotomy recovery indicate that performing new studies is an important requirement. In particular, identification of the product most effective in the recovery process of episiotomy is important for the establishment of a standard nursing practice. Thus, this study is predicted to guide the nursing practice in episiotomy care and the future studies on this subject.

GİRİŞ

Epizyotomi; fetus başının kolay, süratli ve tehlikesiz doğumunu sağlamak, perinenin tonüsünü korumak ve istenmedik yırtıkları önlemek amacı ile bebek başı doğarken perincede bulbo-kavernos kasına yapılan cerrahi bir insizyondur (Taşkın, 2011). Epizyotomi doğum kliniklerinde yaygın olarak kullanılan bir girişim olmasının yanında son yıllarda epizyotominin kullanım durumu ve gerekliliği tartışılmakta, gerçekten gerekli olduğu durumlarda tercih edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Carroli ve Belizan, 2008; Lai ve ark., 2009). Epizyotomi kullanım oranı Hollanda'da %8, Batı Avrupa'da da %99' dur (Behmanes ve ark. 2011). Türkiye'de ise ilk doğumların %95'ine, ikinci doğumların %48'ine, üçüncü ve daha sonraki doğumların ise %12'sine epizyotomi uygulanmaktadır (Şirin ve Kavlak 2008).

Doğum ve doğumda yapılan tüm girişimler, etkileri ile kadının ve ailesinin yaşam kalitesinde önemli değişimlere yol açabilmektedir (Dönmez ve Sevil, 2009). Bu girişimler arasında bulunan epizyotomi uygulamasında birçok komplikasyon ve istenmedik durumlarla karşılaşabilmektedir. Bunlar; postpartum dönemde enfeksiyon, ağrı, rahatsızlık ve uzamış yara iyileşmesi olarak sıralanabilir (Dönmez ve Sevil, 2009; Durmaz, 2008; Gould, 2007; Grundy, 1997). Epizyotomi ve perineal yırtıkların en kısa zamanda iyileşmesi bu komplikasyonların önlenmesi açısından çok önemlidir (Gould, 2007). Epizyotomi bakımında hemşirenin görevi epizyotomi bölgesini değerlendirme, yara iyileşmesinin takibi, kadının epizyotomiye ilişkin korku ve endişelerinin giderilmesi, perine bakımının yapılması ve bu konularda lohusaya eğitim vermektir (Durmaz, 2008; Gould, 2007). Hemşire kuramcı Martha Rogers'ın belirttiği gibi "Bir elma kesildiğinde; başkaları sadece elmadaki çekirdekleri görür, biz hemşireler ise çekirdeklerdeki elmaları görürüz", sözünden

yola çıkarak epizyotomiden sonra oluşabilecek komplikasyonların önlenmesi, kadının epizyotomiye ilişkin korku ve endişelerinin giderilmesi ile etkin yara bakımının sağlanmasında hemşirelik bakımı çok önemli bir yere sahiptir (Gould, 2007; Marzouk ve ark., 2015; Mohammed ve Nagger, 2012; Şirin ve Kavlak, 2008). Bu bakımdan araştırma epizyotomi bakımında yara iyileşme sürecine ilişkin yapılmış çalışmalarını analiz etmek ve araştırmacılara somut veri sunmak amacıyla yapıldı.

YÖNTEM

Literatür, 1 Mayıs-1 Temmuz 2017 tarihleri arasında arama motorlarında yabancı (uluslararası) veriler için Cochrane, Science Direct, Scopus, Medline, Medline Complete, CINAHL, Academic Search Complete, Complementary Index; Türkçe veriler için ULAKBİM veri tabanları taranarak oluşturuldu. Tarama yapılırken Türkçe veri tabanı için "epizyotomi bakımı" ve "epizyotomi yara iyileşmesi"; yabancı veri tabanları için "episiotomy care", "episiotomy wound healing" anahtar kelimeler kullanılarak 2000-2017 yılları arasında konu ile ilgili yayınlar geriye dönük olarak taranarak gerçekleştirildi. Veri tabanlarında ve anahtar kelimelerin seçilmesinde konu ile ilgili bütün çalışmalara ulaşmak hedeflendi. Bu taramada yüksek lisans ve doktora tezleri, araştırmaların tam metinleri, hemşirelik dergileri, tıp dergileri ve yardımcı dergilerde yer alan yayınlar tercih edildi. Elektronik arama ile saptanan ilgili tüm yazıların başlık ve özetleri, iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak gözden geçirildi. Eğer başlık ya da özet açık değilse, çalışmanın dahil olma kriterlerine uyup uymadığının araştırılması için çalışmanın tam metni incelendi. Elde edilen çalışmalardan, randomize kontrollü çalışma (RKÇ), deneysel ve yarı deneysel ve kontrollü klinik araştırmalar incelemeye dahil edildi. Bireysel yapılan taramalar sonucun-

da elde edilen çalışmalar yazarlar tarafından dahil olma kriterleri açısından tekrar gözden geçirilerek fikir birliği sağlandı. Araştırmacılar tarafından dahil edilmeyen çalışmaların dahil edilmeme nedenleri de kayıt edildi (Şekil 1). Araştırmacıların incelemeleri daha sonra karşılaştırılmış ve dahil edilen 2.122 çalışmadan inceleme dışında tutulma kriterleri dikkate alınca 2.099 kaynak elenmiş ve sistematik inceleme için yirmi üç çalışmanın tam metinleri kaynak olarak alındı. Seçilen makalelerin her biri epizyotomi bakımında yara iyileşme durumu ile ilişkili araştırmaları kapsamaktadır.

Çalışma kapsamına alınacak makalelerin seçiminde aşağıdaki kriterler dikkate alındı;

- Epizyotomi iyileşmesini inceleyen çalışma olması,
- Meta analiz, RKÇ, deneysel ve yarı deneysel çalışma ve kontrollü klinik araştırma olması,
- Yayın dilinin Türkçe ya da İngilizce olması,

- Son on yedi yılda yayınlanan araştırma olması,
- Tam metnine ulaşılabilen ve derleme olmayan çalışma olması.

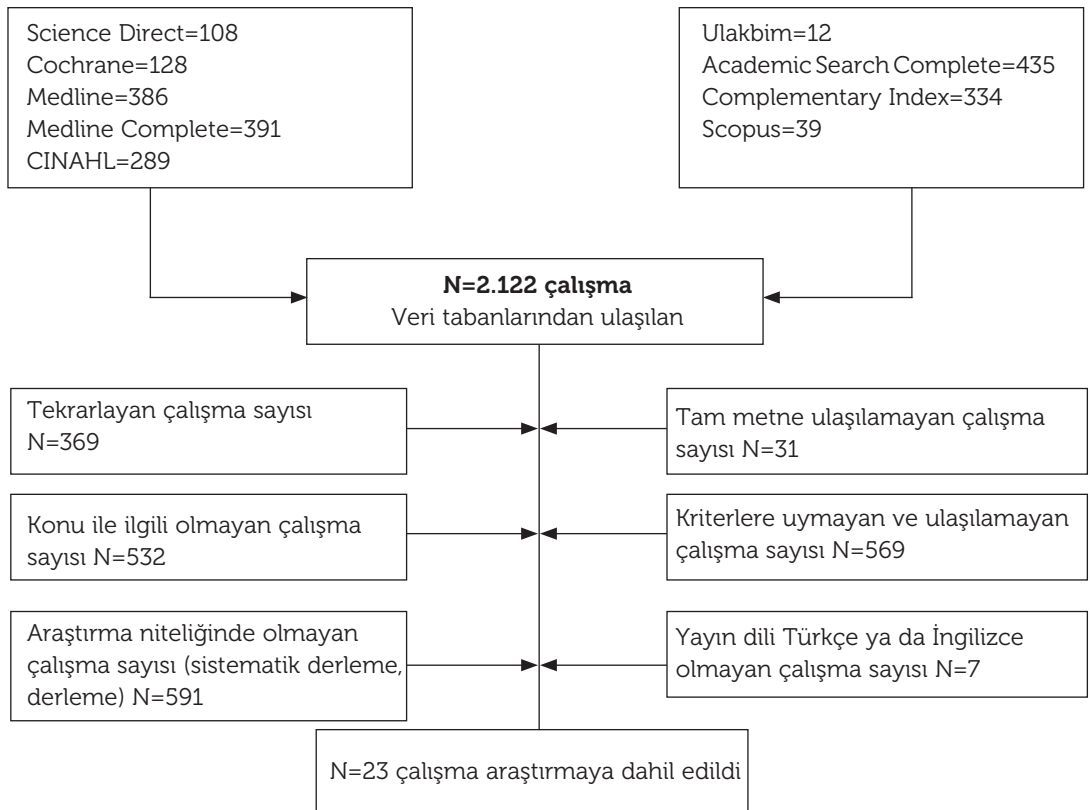
Çalışmaların Araştırılması ve Seçilmesi

Veri Analizi

Verilerin özetlenmesi için standart bir veri özetleme formu geliştirilmiş ve veriler buna göre değerlendirildi. Birbirinden bağımsız olarak araştırmacılar tarafından dahil edilen çalışmalar, veri özetleme formuna göre özetlendi. Daha sonra özetler karşılaştırılmış ve araştırmacılar arasında fikir birliği oluşturuldu.

Veri özetleme formunun içeriğinde;

- Çalışmanın yazarları, yılı ve amacı,
- Araştırma tasarımı,
- Örneklem büyüklüğü,

Şekil 1. Sistematik inceleme kapsamına alınan araştırmaların belirlenme süreci

- Araştırmanın bağımlı değişkenleri,
- Araştırmanın bulguları ve sonuçları yer almıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmada, örneklem kapsamına alınan araştırma makaleleri erişime açık olan arama motoru ve elektronik veri tabanlarından alındığı için etik izin gerektirmedi.

Araştırmanın tüm aşamaları, Helsinki Deklarasyonu'nda belirtilen ilkelere uygun olarak yapıldı.

BULGULAR

Bu sistematik inceleme çalışmasında, 2000-2017 yılları arasında yayınlanan ve taramalar sonucu dahil olma kriterlerine uyan 21 uluslararası ve 2 ulusal makaleye ulaşıldı. Bu derlemede dahil edilme kriterlerine uyan 23 çalışma analiz edilmiş ve Tablo 1'de araştırmaların türü, örneklem özellikleri, bulguları ve sonuçları özetlenmiştir. Bu tabloda; çalışmaların yazarları, yayınlandığı yıl, amaç, araştırma tasarımı, örneklem sayısı, araştırmanın bulguları ve sonuçları yer almaktadır. Konu ile ilgili yayınlanmış makalelerin 17'si deneysel araştırma ve 6 tanesi ise yarı deneysel araştırma tasarımında olup yayınlanmış 2 ulusal çalışma da deneysel araştırma tasarımında olduğu görülmüştür. İnceleme kapsamına alınan 23 çalışmada toplam 2.408 lohusa yer almıştır.

Epizyotomi iyileşme durumu ile ilgili yapılan araştırmaları incelediğimizde çalışmaların biri hariç (Oladokun ve ark. 2000) (yara kültürü sonuçları değerlendirilmiş) diğerlerinde epizyotomi iyileşme durumunun epizyotomi bölgesi değerlendirme skalası (REEDA) ile ölçüldüğü görülmektedir. REEDA skalası ilk kez Davidson tarafından kullanılmış (Davidson 1974), Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği 1996 yılında Üstünsöz tarafından yapılmıştır. Bu skala perineal yara iyi-

leşmesini gösteren; redness (kızarıklık), edema (ödem), echymosis (ekimoz), discharge (akıntı), approximation (yara uçlarının yaklaşması) olarak beş faktörü içermektedir (Üstünsöz, 1996). Epizyotomi iyileşmesinin değerlendirilmesi amacıyla standart bir ölçüm aracının kullanılması yapılan çalışmaların karşılaştırılmasında objektif bir görüş sağlamış ve çalışmalar arasında yara iyileşmesinin değerlendirilmesini kolaylaştırmıştır.

Literatür incelendiğinde epizyotomi bakımını ve iyileşmesini değerlendiren çalışmalarda birçok farklı yöntem ve bakım ürünü kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemler; antiseptikler, kuru/yaş sıcak ve kuru/yaş soğuk uygulamalar (Baruah ve Raddi, 2010; Dahlen ve ark., 2007; Oladokun ve ark., 2000; Pore, 2014), lazer ve ışık terapisi, aromatik yağlar ve fitoterapinin kullanılmasıdır (Behmanesve ark., 2011; Eghdampour ve ark., 2013; Farideh ve ark., 2014; Vakilian ve ark., 2011). Epizyotomi bakımı ve iyileşme durumunu gösteren çalışmalar; epizyotomi bakımında antiseptik solüsyonların kullanımı, epizyotomi bakımında sıcak-soğuk uygulamaların kullanımı, epizyotomi bakımında lazer ve ışık terapisinin kullanımı, epizyotomi bakımında aromaterapik yağlar ve fitoterapinin kullanımı olarak 4 ana başlık altında incelenmiştir.

1- Epizyotomi Bakımında Antiseptik Solüsyonların Kullanımı

Epizyotomi bakımında kullanılan bakım ürünlerinden biri olan antiseptikler, akut ve kronik yaralarda uzun yıllardır kullanılmaktadır. Yara bölgesindeki mikrobiyal patojenler, inflamatuvar mediatörler, metabolik atıklar ve toksinler yara iyileşmesini geciktirmektedir. Epizyotomi bakımında kullanılan antiseptikler antibakteriyel özelliği sayesinde yara üzerindeki bakteriyel oluşumları engeller ve yara iyileşmesini ve yeni hücre oluşumunu destekleyen bir ortam oluştururlar (Main, 2008).

Tablo 1. Epizyotomi bakımında yara iyileşmesini değerlendiren çalışmalar

Yazar ve yıl	Amaç	Araştırma tasarımı	Örneklem	Bulgular	Sonuç
Oladokun ve ark. (2000)	Sitz banyosunun epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	Deneysel tasarım	310 lohusa	Deney ve kontrol grubunda 9 hastada yara enfeksiyonu görülürken, deney grubunda 2 hastada kısmi yara açılması kontrol grubunda 7 hastada yara açılması görülmüştür.	Sitz banyosu epizyotomi iyileşmesi üzerinde etkin değildir.
Toker ve Eroğlu, (2005)	Epizyotomi bakımında normal su ve betadin kullanımının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	Deneysel tasarım	69 lohusa	Postpartum 20. gün bakımında su kullanılan grupta %100 doku onarımı görülürken betadin kullanan grupta bu oran %90.9 olarak bulunmuştur.	Normal su ile yapılan bakım epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Michel, (2006)	Sitz banyosu ile kendi kendine yapılan perine bakımının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	Yarı deneysel tasarım	40 lohusa	Sitz banyosu uygulayan lohusaların yara iyileşmesinin kendi kendine perine bakımı yapan lohusa grubuna göre daha hızlı olduğu saptanmıştır.	Sitz banyosu kendi kendine yapılan perine bakımına göre daha etkindir.
Navvabi ve ark. (2009)	Lokal soğuk uygulamaların (soğuk jel ped, buz paketi) epizyotomi iyileşmesi ve ağrı durumuna etkisini incelemek.	RKÇ deneysel tasarım	121 lohusa	Soğuk jel ped uygulanan lohusa grubunun yara iyileşme durumu buz paketi uygulanan ve soğuk uygulama yapılmayan gruplara göre daha iyi olduğu saptanmıştır.	Soğuk jel ped epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Baruah ve Raddi, (2010)	İnfrared lamba uygulamasının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	Yarı deneysel tasarım	50 lohusa	İnfrared lamba uygulanan lohusa grubunun postpartum 5. gün yara kenarlarının yaklaşma puanı 0.00 ± 0.00 olduğu saptanmıştır.	İnfrared lamba uygulaması epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Yılmaz ve ark. (2010)	Rivanol ve SF'in epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	Ön test-son test Deneysel tasarım	60 lohusa	Postpartum 14. gün REEDA ortalaması epizyotomi bakımında rivanol uygulayan grupta 1.8 ± 0.9 , SF uygulayan grupta 0.2 ± 0.6 olduğu bulunmuştur.	SF epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Venkadalashmi ve ark. (2010)	İnfrared terapinin epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	RKÇ deneysel tasarım	60 lohusa	İnfrared terapi uygulayan grupta yara enfeksiyonu görülmemiştir.	İnfrared terapi epizyotomi yarasının iyileşmesinde daha etkin.
Behmanesh ve ark. (2011)	Zeytinyağının taşıyıcı yağ olarak kullanıldığı %2'lik lavanta yağı, zeytinyağı ve distile su ile yapılan sitz banyosunun epizyotomi iyileşmesine etkisini incelemek.	RKÇ deneysel tasarım	89 lohusa	Postpartum 10. gün lavanta yağı ile bakım yapan lohusaların REEDA puanı ortalamasının 0.1 ± 0.9 , olduğu, zeytinyağı ile bakım yapan lohusaların ise 0.3 ± 0.5 olduğu saptanmıştır.	Lavanta yağı ile yapılan sitz banyosu epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Vakilian ve ark. (2011)	Lavanta yağının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek.	RKÇ deneysel tasarım	120 lohusa	REEDA ölçeğinde kızanklık puanı lavanta yağı uygulayan grupta povidon iyodin uygulayan gruba göre anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır.	Lavanta yağı epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Mohamed ve Nagger, (2012)	Kendi kendine yapılan perine bakımının epizyotomi iyileşmesine etkisini incelemek	Yarı deneysel tasarım	80 lohusa	Postpartum 7. gün kendi kendine perine bakımı yapan lohusaların kızanklık, ödem ve yara kenarlarının yaklaşma puanları kontrol grubuna göre daha düşük bulunmuş ($p < 0.05$).	Kendi kendine yapılan perine bakımı epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.

Tablo 1. Epizyotomi bakımında yara iyileşmesini değerlendiren çalışmalar (devamı)

Yazar ve yıl	Amaç	Araştırma tasarımı	Örneklem	Bulgular	Sonuç
Eghdampour ve ark. (2013)	Aloe vera ve aynı-sefa içeren kremle yapılan epizyotomi bakımının yara iyileşme sürecine etkisini incelemek	RKÇ deneysel tasarım	111 lohusa	Bakımda aloevera içeren krem uygulayan lohusa grubunda REEDA puanı 1.62 ± 0.92 olarak, aynı-sefa içeren krem uygulayan lohusa grubunda 1.67 ± 1.10 olarak bulunmuştur.	Epizyotomi bakımında Aloevera ve aynı-sefa içeren kremle yapılan epizyotomi bakımı etkin.
George, (2013)	%10'luk betadin eklenmiş su ve sadece suyla yapılan sitz banyosunun epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Yarı deneysel tasarım	50 lohusa	Postpartum 5. gün uygulama grubunun REEDA puanı 0.64 ± 0.48 iken kontrol grubunun 4.16 ± 2.56 olarak bulunmuştur.	%10'luk betadin eklenmiş su ile yapılan sitz banyosu epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Sahoo, (2013)	İnfrared terapinin epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Yarı deneysel tasarım	40 lohusa	Postpartum 7. gün deney grubu lohusaların %85'inde, kontrol grubu lohusaların %10'unda epizyotomi iyileşmesi gerçekleşmiştir.	İnfrared terapi epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Mohammadi ve ark. (2014)	Tarçın içeren krem kullanımının perineal ağrı ve epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Çift kör deneysel tasarım	144 lohusa	Postpartum 10. günde %2'lik tarçın içeren krem kullanan lohusaların REEDA puanı 1.6 ± 1.3 olarak, plasebo grubunun 3.0 ± 1.6 olarak bulunmuştur.	%2 oranında tarçın içeren krem epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Pore, (2014)	Sitz banyosunun ve İnfrared lamba uygulamasının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Deneysel tasarım	60 lohusa	Postpartum 5. gün infrared lamba uygulayan lohusa grubunun REEDA puanı 5.67, sitz banyosu uygulayan grubun ise 4.77 olduğu saptanmıştır.	İnfrared lamba uygulaması epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Sheoran ve ark. (2014)	Sitz banyosu ve İnfrared terapinin epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Deneysel tasarım	60 lohusa	Postpartum 2.ve 3. gün sitz banyosu ile bakım uygulayan lohusa grubunun REEDA puanı infrared terapi uygulayan lohusa grubuna göre daha düşük olduğu saptanmıştır.	Sitz banyosu uygulaması epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Asgharikhatooni ve ark. (2015)	Atkuyruğu bitkisi içeren kremle yapılan epizyotomi bakımının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	RKÇ Çiftkör deneysel tasarım	108 lohusa	Postpartum 10. gün %3 oranında atkuyruğu bitkisi içeren krem uygulayan lohusaların REEDA puanı 0.8 ± 1.3 , plasebo grubunun 3.5 ± 1.6 olduğu saptanmıştır.	Atkuyruğu bitkisi içeren krem epizyotomi yarasının iyileşmesinde daha etkin.
Kaur ve ark. (2015)	İnfrared terapinin epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Yarı deneysel tasarım	60 lohusa	Postpartum 3. gün REEDA puanı infrared terapi uygulayan lohusa grubunda 0.73 ± 1.28 , rutin bakım uygulayan lohusa grubunda ise 3.63 ± 2.18 olarak bulunmuştur.	İnfrared terapi epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Marzouk ve ark. (2015)	Lavanta ve kekik yağı karışımı (1/1) ile yapılan epizyotomi bakımının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Tek kör RKÇ deneysel tasarım	60 lohusa	Postpartum 7. gün REEDA puanı lavanta-kekik yağı uygulayan lohusa grubunda 2.03 ± 1.77 olarak, plasebo grubunda 3.93 ± 3.65 olarak saptanmıştır.	Lavanta-kekik yağı epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.

Tablo 1. Epizyotomi bakımında yara iyileşmesini değerlendiren çalışmalar (devamı)

Yazar ve yıl	Amaç	Araştırma tasarımı	Örneklem	Bulgular	Sonuç
Nethrauathi ve ark. (2015)	İnfrared lamba uygulamasının epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Deneyisel tasarım	464 lohusa	Postpartum 4. gün REEDA puanı infrared lamba uygulayan grupta 0.91 ± 0.92 olarak, rutin bakım uygulayan grupta 5.73 ± 1.32 olarak bulunmuştur.	İnfrared lamba uygulaması epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Golezar, (2016)	Ananasın perineal ağrı ve epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	RKÇ Çift kör deneyisel tasarım	82 lohusa	Ananas tablet kullanan lohusaların REEDA puanının 1.77 ± 0.16 olduğu, kullanmayan lohusaların ise 2.67 ± 0.16 olduğu saptanmıştır.	Ananas içeren kapsül kullanımının epizyotomi iyileşmesinde etkin olduğu saptanmıştır.
Mohamed ve ark. (2016)	Biopton ışık terapinin epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemek	Öntest-sontest RKÇ Deneyisel tasarım	30 lohusa	Uygulama grubunun REEDA puanı 4.93 ± 1.94 olarak, kontrol grubunun ise 7.40 ± 2.20 olarak bulunmuştur.	Biopton ışık terapinin epizyotomi iyileşmesinde daha etkin.
Hajhashemi ve ark. (2017)	Civanperçemi ile sarı kantaron bitkisi içeren kremin epizyotomi iyileşmesine etkisini incelemek	Çift kör deneyisel tasarım	140 lohusa	Civanperçemi ile sarı kantaron bitkisi içeren krem kullanan lohusaların kızarıklık, ödem, ve ekimoz puanları kullanmayan lohusalara göre daha düşük bulunmuştur.	Civanperçemi ile sarı kantaron bitkisi içeren krem kullanımı daha etkin.

RKÇ: randomize kontrollü çalışma; SF: serum fizyolojik; REEDA: redness, edema, echymosis, discharge, approximation

Antiseptiklerin özellikle yara enfeksiyonlarının azaltılması konusunda yara bakımında kullanımının gerekli olduğuna dair görüş birlikleri mevcut olmasına karşın hangi antiseptik ajanın kullanılmasının daha uygun olduğu konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır (Atiyeh, 2009). Kartal ve ark. (2014) çalışmasında, lohusaların en çok kullandığı epizyotomi bakım ürününün antiseptik solüsyonlar olduğunu belirtmektedir. Başka bir çalışmada ise lohusaların %45.2'sinin epizyotomi bakımı için antiseptik solüsyon kullandığı saptanmıştır (Durmaz, 2008). Literatür incelendiğinde epizyotomi bakımı için rivanol ve betadin gibi antiseptik solüsyonların iyileşme sürecine etkinliğinin incelendiği görülmektedir.

Epizyotomi bakımında antiseptik solüsyonların kullanıldığı çalışmalar;

Toker (2005) çalışmasında, epizyotomi bakımında normal su ve betadin kullanımının

yara iyileşme sürecine etkisini incelediği çalışmasında doğum sonu 1., 15. ve 20. günlerde doku onarımı, kızarıklık, ekimoz, ödem, akıntı, dikişlerde açılma, ağrı yaşama ve yara iyileşmesi açısından gruplar arasında fark olmadığını fakat doğum sonu 5. günde kızarıklık görülme durumunun normal su ile bakım yapan kadınlarda daha düşük olduğunu saptamıştır. Yılmaz (2010) epizyotomi bakımında rivanol ve serum fizyolojik (SF) kullanımının yara iyileşmesi üzerine etkisini incelediği çalışmasında, doğum sonu 7., 14. ve 21. günlerde yapılan kontrollerde bakımda SF kullanan grupta rivanol kullanan gruba göre yara iyileşme hızının daha yavaş olduğunu ve SF'in rivanole göre epizyotomi iyileşmesi üzerine daha etkin olduğunu belirtmiştir. Konu ile ilgili yapılan bir diğer çalışmada George (2013) %10'luk betadin eklenmiş suyla (günde iki kez 20 dk. süreyle yapılan) ve sadece suyla yapılan sitz banyosunun (günde iki kez 20 dk. süreyle yapılan) epiz-

yotomi iyileşmesi üzerine etkisini incelemiş ve %10'luk betadin eklenmiş suyla ile yapılmış sitz banyosunun epizyotomi iyileşmesinde daha etkin olduğunu saptamıştır.

2- Epizyotomi Bakımında Kuru/Yaş Sıcak - Soğuk Uygulamaların Kullanımı

Obstetride sıcak ve soğuk uygulamalar yaş/kuru sıcak ve yaş/kuru soğuk uygulamalar olarak yapılmaktadır. Kuru sıcak uygulamalar; termofor ve ısı lambası olarak, yaş sıcak uygulamalar; sitz banyosu ve sıcak kompresler olarak; yaş soğuk uygulamalar; soğuk kompresler ve soğuk sitz banyosu olarak, kuru soğuk uygulamalar ise; soğuk jel pedler ve buz paketi ile uygulanmaktadır (Baruah ve ark., 2010; Navvabi ve ark., 2009; Nethrauthi ve ark., 2015; Oladokun ve ark., 2000; Pore, 2014; Sukhwinder ve ark., 2014).

Sıcak uygulamada vazodilatasyon sonucu vasküler hemodinami ve reaksiyon hızı artmakta ve enflamatuvar yanıtı bağlı yıkım ürünleri daha çabuk olay yerinden uzaklaştırılmakta ve aktif transportla alarına geçirilmiş bir bölge oluşmaktadır. Doğumdan 24 saat sonra uygulanan sıcak uygulama vazodilatasyon, kas tonüsünde azalma, kaslarda gevşeme, hücre metabolizmasında artma etkisinin yanında kan viskozitesini azaltarak bölgedeki kan dolaşımını arttırmakta ve yara iyileşmesini hızlandırmaktadır (Sheoran ve ark. 2014). Yaş sıcak uygulamalardan biri olan sitz banyosu epizyotomi iyileşmesinde, perineal yaralanmalarda perianal bölgede ağrının giderilmesi ve iyileşmenin sağlanması amacıyla sıklıkla kullanılan bir hemşirelik uygulamasıdır (Oladokun ve ark. 2000). Yapılan bir çalışmada postpartum dönemde epizyotomi iyileşmesi için lohuların en çok (%69.6) sitz banyosu uyguladıkları belirtilmektedir (Kartal ve ark. 2014).

Soğuk uygulama ise; perineal travması ve epizyotomisi olan lohulara ilk 24 saat içinde

kanama, ağrı ve ödemin azaltılması, vazokonstriksiyon ve kas kontraksiyonunun sağlanması, kan viskozitesinin artması, hücre metabolizmasının azalması ve lokal anestezi sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Bick, 2009). Soğuk uygulamada organizmanın travmaya yanıtı en aza indirgenerek travmaya bağlı yara iyileşme yanıtının şiddeti azaltılarak reaktif değişiklikler kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır (Üstünsöz, 1999). Lokal soğuk uygulama ayrıca sinir lifleri üzerine etki ederek yüzeysel dokularda uyuşma sağlayarak kısa süreli şişliği, morarmayı ve ağrıyı azaltıcı ve rahatlatıcı etki de göstermektedir (Steen, 2007). Literatüre baktığımızda soğuk uygulamaların daha çok doğum sonu dönemde perineal ağrının giderilmesi üzerindeki etkinliği araştırılmıştır (Jahdi ve ark., 2010; Navvabi, Abedian ve Greaves, 2009).

Literatürde kuru/yaş sıcak ve kuru/yaş soğuk uygulamalar ile ilgili yapılan çalışmalar;

Oladokun ve ark. (2000) çalışmalarında doğum sonu ilk 7 gün 20-30 dakika uygulanan sitz banyosu ile verilen bakımın (lohusanın bir küvet içerisinde perine bölgesini örtecek kadar ılık su içerisine 1-2 çay kaşığı tuz atılmasıyla oluşturulan) epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisinin olmadığını saptamışlardır. Michel (2006) çalışmasında sitz banyosunun (postpartum ilk 5 gün, günde iki kez 20 dk. süreyle uygulanan) kendi kendine perine bakımına göre (su ve sabunla yapılan) epizyotomi iyileşmesinde daha etkin olduğunu belirtmektedir. Mohammed ve Nagger (2012) kendi kendine yapılan perine bakımı (bakımdan önce ve sonra ellerini yıkama, sitz banyosu içinde perine bölgesini temizleme, perineal pedleri önden arkaya doğru çıkarma gibi bir dizi işlem basamağını içeren) ile rutin hastane bakımı uygulamalarının epizyotomi iyileşmesine etkisini incelediği çalışmasında kendi kendine perine

bakımı yapan lohusaların kızarıklık, ödem ve yara kenarlarının yaklaşma durumunun rutin hastane bakımı uygulayan lohusa grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucunu bulmuşlardır. Pore (2014) doğum sonu sitz banyosu (5 gün günde iki kez 43-46°C sıcaklıktaki su ile 15-20 dakika olarak uygulanan) ve infrared lamba uygulaması (160 watt gücünde 45 cm uzaktan 5 gün günde iki kez 10-15 dakika süreyle uygulanan) ile verilen epizyotomi bakımını karşılaştırdığı çalışmasında, İnfrared lamba uygulaması yapan lohusaların epizyotomilerinin daha hızlı iyileştiğini saptamıştır. Başka bir çalışmada, sitz banyosu uygulamasının kuru sıcak uygulamaya (infrared lamba) göre epizyotomi iyileşmesinde daha etkili olduğu görülmüştür (Sukhwinder ve ark. 2014). Navvabi ve ark. (2009) çalışmasında, soğuk jel ped uygulanan lohusalarda buz paketi uygulanan ve soğuk uygulama yapılmayan lohusalara göre epizyotomi iyileşmesinin daha iyi olduğunu ayrıca buz paketi ve soğuk jel ped uygulanan lohusa grubunda soğuk uygulama yapılmayan lohusa grubuna göre daha az ağrı görüldüğünü belirtmektedirler. Nethrauathi ve ark. (2015) çalışmasında infrared lamba uygulamasının epizyotomi iyileşmesini olumlu etkilediğini saptamışlardır. Baruah ve ark. (2010) ise çalışmasında, infrared lambanın ağrı ve ödemi azalttığı ayrıca yara kenarlarının birbirine yaklaşma sürecini hızlandırdığını belirtmektedir. İnfrared lamba terapisi ve sitz banyosu uygulamasının epizyotomi iyileşmesine etkisinin incelendiği başka bir çalışmada ise sitz banyosu uygulayan lohusaların epizyotomi iyileşmelerinin daha hızlı olduğu saptanmıştır (Sheoran ve ark. 2014).

3- Epizyotomi Bakımında Lazer ve Işık Terapisinin Kullanımı

Epizyotomi bakımında kullanılan bakım ürünlerinden olan düşük seviyeli lazer uygula-

ması (DSLTL), fototerapötik özellikleri sebebiyle geliştirilmiş olup dokuları uyarıcı, rejeneratif, analjezik ve antienflamatuar etkilere sahiptir (Aras, 2008). Literatürde epizyotomi iyileşmesi üzerine etkinliğinin incelendiği görülen bioptron ışık tedavisi ise güneşin doğal olarak ürettiği ışık spektrumunun belli kısmını zararlı UV ışını olmaksızın veren cihazın kullanıldığı terapiye verilen isimdir (<http://www.bioptron-turkiye.com/yara-bakimi.php>).

Literatürde lazer ve ışık terapisi ile ilgili yapılan çalışmalar şunlardır;

Santos ve ark. (2012) DSLTL'nin perineal ağrı ve epizyotomi iyileşme durumuna etkisini incelediği çalışmada, DSLTL'nin ağrı görülme durumunu azalttığı fakat epizyotomi iyileşme durumu üzerinde etkisinin olmadığını saptamışlardır. Bioptron ışık terapinin epizyotomi iyileşmesine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada ise; 5 gün günde bir kez 15 dakika uygulanan terapinin yara iyileşmesini olumlu etkilediği belirtilmektedir (Mohamed ve ark. 2016).

4- Epizyotomi Bakımında Aromatik Yağlar ve Fitoterapinin Kullanımı

Epizyotomi bakımında etkinliği araştırılan bir diğer bakım ürünü ise aromatik yağlar ve fitoterapinin kullanımınıdır. Literatürde aromatik yağların içerdiği bazı etken maddelerin antibakteriyal, antimikrobiyal ve antifungal etkileri olduğu dolayısıyla yara çevresindeki bakterileri, virüsleri ve mantarları öldürdüğü ve yara iyileşme sürecine olumlu etkide bulunduğu söylenmektedir (Behmanesh ve ark. 2011). Aromatik yağlar sitz banyosu şeklinde veya doğrudan yara bölgesine uygulanarak epizyotomi iyileşmesi üzerindeki etkinliği araştırılmaktadır. Epizyotomi bakımında fitoterapinin kullanımını ise fitoterapik ajanların bulunduğu tabletlerin oral olarak alınması veya krem

formu oluşturularak yara bölgesine lokal olarak sürülmesi şeklinde olduğu görülmektedir.

Aromatik yağlar ve fitoterapi ile ilgili yapılan çalışmalar;

Vakilian ve ark. (2011) çalışmasında postpartum 10 gün, günde iki kez 4 lt su içerisinde 5-7 damla lavanta yağı içeren (taşıyıcı yağ olarak zeytinyağı içerisinde %1,5 oranında hazırlanmış) sitz banyosu ile bakım yapan lohusalarda povidon iyodin solüsyonu ile bakım yapan (4 lt su içerisinde 5-7 damla povidon iyodin katılarak oluşturulan sitz banyosu) lohusalara göre ağrı görülme durumu açısından fark görülmezken, epizyotomi bölgesinde kızarıklık ve inflamasyon oluşma durumunun daha az görüldüğü saptanmıştır. Behmanesh ve ark. (2011) lavanta yağı (taşıyıcı yağ olarak zeytinyağı içerisinde %2 oranında hazırlanmış) damlatılmış su (5 lt ılık su içerisine 10 damla damlatılmış) ile yapılan sitz banyosunun, sadece zeytinyağı içeren su ile yapılan sitz banyosunun (5 lt ılık su içerisine 10 damla damlatılmış) ve distile su ile yapılan sitz banyosunun (5 lt ılık su içerisine 10 damla distile su damlatılmış) epizyotomi iyileşme durumuna etkisini incelediği çalışmasında, lavanta yağı eklenmiş su ile yapılan sitz banyosunun daha etkin olduğunu belirtmişlerdir. Marzouk ve ark. (2015) postpartum 7 gün süreyle günde iki kez olarak 4 lt ılık musluk suyu ile %2'lik lavanta ve kekik yağı karışımından (1/1 oranında ve taşıyıcı yağ olarak jojoba yağı eklenerek oluşturulan) elde edilen solüsyonla perineye önden arkaya doğru yapılan bakım ile 4 lt ılık suya 10 ml salin eklenmiş solüsyonla sitz banyosu uygulamasını karşılaştırdığı çalışmasında, %2'lik lavanta-kekik yağı karışımı ile bakım yapan lohusaların epizyotomi iyileşmesinin daha hızlı olduğunu saptamışlardır.

Epizyotomi bakımında fitoterapinin kullanıldığı çalışmaları incelediğimizde bitkisel ürün-

lerin ya krem formatında ya da tablet şeklinde uygulandığı görülmektedir. Eghdampour ve ark.'nın (2013) araştırmasında, epizyotomi sonrası aloe vera içeren merhemle bakım yapan lohusaların (5 gün boyunca günde 3 kez 3 ml kremin bölgeye lokal olarak emdirilmesi şeklinde) ve aynı-sefa kremi ile bakım yapan lohusaların, rutin hastane bakım protokolü (günde 6 kez 4 su bardağı içerisinde 2 kaşık betadin eklenmiş suyla bölgeyi temizleyen) uygulayan kadınlara göre epizyotomi iyileşmesinin daha hızlı olduğu saptanmıştır. Mohammedi ve ark. (2014) 144 lohusa ile yaptığı çalışmada, postpartum 10 gün günde iki kez %2'lik tarçın içeren krem (koruyucu olarak %0.1 metil paraben ve %0.02 probil paraben içeren) kullanan lohusalarda kullanmayan lohusalara göre epizyotomi iyileşme durumunun daha iyi olduğu belirtilmektedir. Asgharikhatooni ve ark. (2015) 108 lohusa ile yaptığı çalışmada at kuyruğu bitkisi içeren kremle bakım (postpartum 10 gün, günde iki kez 40 gr %3'lük at kuyruğu bitkisi içeren) yapan lohusaların epizyotomi iyileşmelerinin daha hızlı olduğunu saptamışlardır. Hajhashemi ve ark. (2017) çalışmasında %90 etanol çözeltisi kullanılarak ekstre edilmiş civanperçemi ve sarı kantaron bitkisi içeren kremle postpartum 10 gün, günde iki kez epizyotomi bakımı yapan lohusa grubunun epizyotomi iyileşmesinin daha iyi olduğunu belirlemişlerdir. Golezar (2016) çalışmasında, 100 mg ananas bitkisi içeren tablet kullanan (postpartum 6 gün günde 3 kez olacak şekilde) lohusaların epizyotomi iyileşmesinin kullanmayan lohusalara göre daha hızlı olduğunu göstermiştir.

TARTIŞMA

Doğum kliniklerinde en sık uygulanan cerrahi işlemlerden biri olan epizyotomi lohusanın yaşamını, günlük yaşam aktivitelerini ve yaşam kalitesini önemli derecede etkileyen

bir girişimdir (Dönmez ve Sevil, 2009). Doğru bir epizyotomi bakımı iyileşmeyi sağlar ve lohusada oluşabilecek komplikasyonları önler (Marzouk ve ark. 2015). Epizyotomi iyileşmesi geciktiği zaman kanama, ağrı, disparoni, anksiyete gibi birçok olumsuz durum oluşabilmektedir (Eghdampour ve ark. 2013). Hemşirenin temel görevlerinden biri de doğum sonu lohusanın evde kendi kendine epizyotomi bakımını yapmasını sağlamaktır (Marzouk ve ark. 2015). Normal doğum sonrası epizyotomi uygulanan lohusanın epizyotomiye ilişkin korku ve endişelerinin giderilmesi, epizyotominin değerlendirilmesi, etkin yara bakımının sağlanması, oluşabilecek komplikasyonların önlenmesi ve lohusanın yaşam kalitesinin artırılmasında hemşirelik bakımı çok önemli bir yere sahiptir (Gould, 2007; Mohamed ve Nagger, 2012; Şirin ve Kavlak, 2008).

Epizyotomi iyileşmesi üzerine yapılan çalışmaları incelediğimizde epizyotomi bakımında çok farklı bakım ürününün kullanıldığını görmekteyiz. Yapılan çalışmalarda bakım ürünlerinin kullanımı, yara değerlendirme zamanlarının ve çalışma metodolojilerinin farklı olması nedeniyle günümüzde epizyotomi bakımında rutin olarak kullanılan ve tavsiye edilen standart bir ürün bulunmamaktadır.

Epizyotomi bakımında sıklıkla kullanılan bakım ürünlerinden biri olarak belirtilen ajanlardan biri olan antiseptik solüsyonların kullanıldığı çalışmaları incelediğimizde literatürde sadece 3 çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmalardan 2'si ülkemizde yapılmış çalışma, diğeri ise yabancı bir çalışmadır. Ülkemizde yapılan çalışmaların birinde rivanol ve SF'in epizyotomi yarasının iyileşme durumuna etkisi incelenmiş ve SF solüsyonu epizyotomi bakımında daha etkin bir ürün olarak saptanmıştır (Yılmaz, 2010). Diğer çalışmada ise betadin ve normal su ile epizyotomi bakımı karşılaştırılmış ve normal suyun epizyotomi iyileşmesinde betadinden daha etkin olduğu bulunmuştur (Toker,

2005). Yurt dışında yapılan diğer bir çalışmada ise %10'luk betadin eklenmiş suyla yapılan sitz banyosunun epizyotomi iyileşmesinde etkin olduğu görülmüştür (George, 2013).

Literatürde epizyotomi bakımında sık kullanılan bakım ürünlerinden biri olduğu belirtilen antiseptik solüsyonların (Durmaz, 2008; Kartal, ve ark. 2014) epizyotomi iyileşmesi üzerine etkisinin araştırıldığı çalışmaları sistematik olarak incelediğimizde oldukça az sayıda (3 araştırma) çalışma yapıldığı ve yapılan çalışmalarda da farklı antiseptik solüsyonlar (batikon ve rivanol solüsyonu) ve farklı yöntemlerin uygulandığı görülmektedir. Yapılan sistematik incelemede epizyotomi bakımında kullanılan antiseptik solüsyonların sitz banyosu suyuna eklenerek veya epizyotomi bölgesine sürülerek uygulandığı belirlenmiştir. Bu çalışmalarda batikon solüsyonunun sitz banyosu ile uygulanmasının epizyotomi iyileşmesinde etkin olduğu belirtilirken, yara bölgesine sürülerek yapılan uygulamada epizyotomi iyileşmesine etkisinin olmadığı saptanmıştır (George, 2013; Toker, 2005). Antiseptik solüsyonların epizyotomi iyileşmesine etkisini araştıran çalışmaları incelediğimizde; antiseptik solüsyonların epizyotomi bakımında kullanılması konusunda bilimsel bir genelleme yapılamayacağı açıktır. Sonraki yıllarda yapılacak olan araştırmaların bu konudaki boşluğu kapatacağı düşünülmektedir.

Literatürde kuru/yaş sıcak ve kuru/yaş soğuk uygulamalar ile ilgili yapılan 10 çalışmayı sistematik olarak incelediğimizde; 5 çalışmada sitz banyosunun etkisi araştırılmış ve bu çalışmalardan 2'sinde epizyotomi bakımında sitz banyosu uygulamasının epizyotomi iyileşmesini hızlandırdığı, 3 çalışmada ise etkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sitz banyosuna aromaterapik ajanlar ya da antiseptik solüsyonlar eklenerek yapılan epizyotomi bakımının değerlendirildiği çalışmalar, eklenen solüsyonun çeşidine göre gruplandırılmış ve o başlık altında

incelenmiştir. Epizyotomi bakımında soğuk jel ped ve buz paketi uygulamalarının karşılaştırıldığı diğer bir çalışmada ise soğuk jel ped uygulamasının epizyotomi iyileşmesinde daha etkin olduğu saptanmıştır (Navvabi ve ark. 2009). Epizyotomi bakımında daha çok kuru sıcak uygulamanın iyileşme hızına etkisinin araştırıldığı, soğuk uygulamanın etkisini araştıran sadece bir çalışma olduğu belirlenmiştir.

Bu derlemede dikkati çeken sonuçlardan birisi de epizyotomi bakımında infrared lamba uygulaması yapılan 6 çalışmadan 5'inde infrared lamba uygulamasının epizyotomi iyileşmesini hızlandırdığının saptanmasıdır. Bunun yanı sıra yapılan çalışmalarda epizyotomi bakımında soğuk uygulamanın etkisinin incelendiği az sayıda (1 çalışma) araştırma sonucu görülmekte olup soğuk uygulamanın daha çok normal doğum sonrasında perineal ağrı üzerine etkisinin araştırıldığı görülmüştür (Jahdi ve ark. 2010; Navvabi ve ark. 2011).

Epizyotomi bakımında kullanılan uygulamalardan olan DSLT ve biopton ışık terapi uygulamasının etkinliği sadece birer çalışmada incelenmiştir. DSLT uygulamasının epizyotomi iyileşmesine olumlu bir etkisinin olmadığı saptanırken (Santos ve ark. 2012), biopton ışık terapisinin ise epizyotomi iyileşmesini hızlandırdığı görülmüştür (Mohammed ve ark. 2016). Yapılan sistematik inceleme sonucunda DSLT ve biopton ışık terapi uygulamasının kullanıldığı az sayıda çalışma olması bu konuda daha fazla araştırmaya işaret etmektedir.

Fitoterapi ve aromatik yağların epizyotomi iyileşme durumu üzerine etkisini araştıran 8 çalışma incelenmiştir. Yapılan bu çalışmaların hepsi randomize kontrollü deneysel araştırma niteliğinde olup çalışmalardan 5'inde fitoterapi uygulamasının, 3'ünde ise aromatik yağların epizyotomi iyileşmesi üzerine etkinliği incelenmiştir.

Lavanta yağının %2'lik (taşıyıcı yağ olarak zeytinyağı kullanılan) ve %1.5'lük (taşıyıcı yağ

olarak zeytinyağı kullanılan) oranları ile yapılan sitz banyosu sonucunda epizyotomi iyileşmesinin hızlandığı ve %2'lik lavanta-kekik yağı (taşıyıcı yağ olarak jojoba yağı kullanılan, 1/1 oranında) ile hazırlanan solüsyon ile yapılan bakımın (epizyotomi bölgesinde önden arkaya doğru) epizyotomi iyileşmesini hızlandırdığı belirtilmektedir (Behmanesh ve ark., 2011; Marzouk ve ark., 2015; Vakilian ve ark., 2011). Aromaterapi ile ilgili yapılan 3 çalışmayı incelediğimizde bakım ürünü olarak lavanta yağının kullanılması ve epizyotomi iyileşmesine pozitif bir etkisinin olduğunun görülmesi dikkat çeken bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fitoterapinin epizyotomi iyileşmesine etkisinin araştırıldığı 5 çalışmadan 3'ünde fitoterapik ajanın krem şeklinde uygulanmasının, 1 çalışmada ise tablet şeklinde uygulanmasının etkinliği incelenmiştir. Çalışmalardan birinde epizyotomi bakımında aloe vera içeren krem kullanımının aynı-sefa içeren krem kullanımından daha etkin olduğu (Eghdampour ve ark. 2013) diğer çalışmada ise tarçın içeren krem uygulayan lohusaların epizyotomi iyileşmelerinin daha hızlı olduğu saptanmıştır (Mohammadi ve ark. 2014). Başka bir çalışmada ise civanperçemi ve sarı kantaron bitkisi içeren krem kullanımının epizyotomi iyileşmesini hızlandırdığı belirtilmektedir (Hajhashemi ve ark. 2017). Fitoterapinin tablet şeklinde uygulanmasının epizyotomi iyileşmesine etkisinin araştırıldığı bir çalışmada ise ananas bitkisi içeren tablet kullanımının epizyotomi iyileşmesini hızlandırdığı saptanmıştır (Golezar, 2016).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu sistematik derlemenin sınırlılığı, yöntem bölümünde belirtilen veri tabanlarında yayınlanmamış olan ve tam metnine ulaşamayan araştırmalar ile İngilizce ve Türkçe dili dışında yapılan çalışmaların kapsam dışı bırakılmasıdır. Sistematik incelemede, literatürün araştırılma-

sında daima yetersizlik tehdidi olduğundan ve araştırmada eldeki imkanlar dahilinde literatüre ulaşılmaya çalışıldığından araştırma için geçerli sonuçlar içeren çalışmalara ulaşılamamış olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Epizyotomi yarasının bakımı ile ilgili yapılan çalışmaların incelediğimizde araştırma metodolojilerinin farklı olduğu, epizyotomi bölgesi değerlendirilmesinin farklı günlerde gerçekleştirildiği ve farklı bakım ürünlerin kullanıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların sonuçları bir bütün olarak ele alındığında epizyotomi iyileşmesi ile ilgili sınırlı sayıda araştırma olması (23 araştırma) yeni çalışmaların yapılmasının önemli bir gereksinim olduğuna işaret etmektedir. Özellikle epizyotomi iyileşmesi sürecinde en etkin bakım ürününün belirlenmesi, standart bir hemşirelik uygulamasının oluşması için önemlidir. Bu nedenle çalışmanın epizyotomi bakımında hemşirelik uygulamalarına

ve bu konuda yapılacak araştırmalara rehberlik edeceği öngörülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - A.Ç., M.Ş.; Tasarım - A.Ç., M.Ş.; Denetleme - A.Ç., M.Ş.; Kaynaklar - A.Ç., M.Ş.; Malzemeler - A.Ç., M.Ş.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi - A.Ç., M.Ş.; Analiz ve/veya Yorum - A.Ç., M.Ş.; Literatür Taraması - A.Ç., M.Ş.; Yazıyı Yazan - A.Ç., M.Ş.; Eleştirel İnceleme - A.Ç., M.Ş.; Diğer - A.Ç., M.Ş.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - A.Ç., M.Ş.; Design - A.Ç., M.Ş.; Supervision - A.Ç., M.Ş.; Resources - A.Ç., M.Ş.; Materials - A.Ç., M.Ş.; Data Collection and/or Processing - A.Ç., M.Ş.; Analysis and/or Interpretation - A.Ç., M.Ş.; Literature Search - A.Ç., M.Ş.; Writing Manuscript - A.Ç., M.Ş.; Critical Review - A.Ç., M.Ş.; Other - A.Ç., M.Ş.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Aras, M. H. (2008). *Gömük mandibular 3. molar diş operasyonlarını takiben farklı enerji dozlarında tatbik edilen düşük seviyeli diode lazerin postperatif ağrı, trismus ve ödem üzerine olan etkilerinin klinik olarak incelenmesi*. (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Asgharikhatooni, A., Bani, S., Hasanpoor, S., Alizade, S., & Javadzadeh, Y. (2015). The effect of equisetum arvense (horsetail) ointment oil on wound healing and pain intensity after episiotomy. *Iranian Red Crescent Medical Journal*, 17(3), 1-7. [CrossRef]
- Atiyeh, S.B., Dibo, A.S., & Hayek, N.S. (2009). Wound cleansing, topical antiseptics and wound healing. *International Wound Journal*, 6(6), 420-430. [CrossRef]
- Attarha, M., Tarkestani, N., Farahani, L., & Heidari, T. (2014). Comparison effect of saline normal with povidon iodine solution. *Scientific Journal of Hamadan*, 22(1), 32-40.
- Baruah, B., & Raddi, A. S. (2010). A Study to assess the effect of infrared radiation (lamp) in episiotomy wound healing among postnatal mothers. *South Asian Federation of Obstetrics and Gynecology*, 2(3), 236-238. [CrossRef]
- Behmanesh, F., Tofighi, M., Delavar, M. A., Zeinalzadeh, M., Moghadamnia, A. A., & Khafri, S. (2011). A clinical trial to compare the effectiveness of lavender essential oil and olive oil at healing postpartum mother's perinea. *Journal of Society for Development in New Net Environment in B&H*, 5(6), 1512-1516.
- Bick, D. (2009). Postpartum management of the perineum. *British Journal of Midwifery*, 17(9), 571-577. [CrossRef]
- Bioptron Işık Tedavisi: Yara Bakımı. Available from: <http://www.bioptrontrkiye.com/yara-bakimi.php>. Erişim Tarihi: 25.06.2017.
- Carroli, G. & Belizan, J. (2008). Episiotomy for Vaginal Birth. *Cochrane Database of Systematic Reviews (Electronic Journal)*. Erişim Tarihi: 17.06.2017. <http://www.cochrane.org/reviews/en/ab000081.html>.
- Chang, S.R., Chen, K.H., Lin, H.H., Chao, Y.M.Y., & Lai, Y.H. (2011). Comparison of the effects of episiotomy and no episiotomy on pain, urinary incontinence, and sexual function 3 months postpartum. *International Journal of Nursing Studies*, 48, 409-418. [CrossRef]
- Dönmez, S., & Sevil, Ü. (2009). Rutin epizyotomi uygulanmasının gerekliliği. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 105-112.
- Durmaz, A. (2008). *Kütahya ili devlet hastanelerinde doğum sırasında epizyotomi açılan kadınlarda yara iyileşmesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Eghdampour, F., Jahdie, F., Kheyrikah, M., Taghizadeh, M., Naghizadeh, S., & Hagani, H. (2013). The impact of aloe vera and calendula on perineal healing after episiotomy in primiparous women. *Journal of Caring Sciences*, 2(4), 279-286.

- Eghdampour, F., Homa, D.H., Arezow, K., & Mehri, N. (2014). The impact of aloe vera on episiotomy pain and wound healing in primiparous women. *Advances in Environmental Biology*, 1(1), 552-558.
- George, G. (2013). *A comparative study to assess the effectiveness of medicated and nonmedicated sitz bath in episiotomy healing on postnatal mothers admitted in selected hospitals at Bangalore* (Master's Thesis). Rajiv Gandhi University of Health Sciences, Bangalore.
- Gould, D. (2007). Perineal tears and episiotomy. *Journal of Nursing Standart*, 21(52), 41-46. [CrossRef]
- Golezar, S. (2016). Ananas comosus effect on perineal pain and wound healing after episiotomy. *Iran Red Crescent Med Journal*, 18(3), 1-6. [CrossRef]
- Golozar, S., Abbaspour, Z., Namjouian, F., Latifi, SM., & Mirahi, A. (2011). Evaluating the effect of oral bromelain (pineapple) on episiotomy wound healing in primiparous women. *Journal of Kashan University of Medical Sciences*, 15(2), 84-90.
- Grundy, L. (1997). The role of the midwife in perineal wound care following childbirth. *British Journal of Nursing*, 6(10), 584-588. [CrossRef]
- Hajhashemi, M., Ghanbari, Z., Movahedi, M., Rafieian M., Keivani A., & Haghollahi F. (2017). The effect of achilleamillifolium and hypericum perforatum ointments on episiotomy wound a healing in primiparous women. *J Matern Fetal Neonatal Med*, 31(1), 63-69. [CrossRef]
- Jahdi, F., Sheikhan, F., Khvei, M., & Haghani, H. (2010). The effect of cooling gel pad on the intensity of perineal pain following episiotomy. *Arak Medical University Journal*, 13(3), 76-83.
- Kartal, B., Özhan, T., & Cınk, M. (2014). Primipar kadınların epizyotomi bakımına ilişkin uygulamalar. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(4), 1056-1066.
- Kaur, P., Sagar, N., Deol R., & Kaur, J. (2015). Effectiveness of infrared therapy upon level of episiotomy pain and wound healing among postnatal mothers. *International Journal of Nursing Education*, 7(2), 184-187. [CrossRef]
- Lai, C.Y., Cheung, H.W., Lao, T.T.H., Lau, T.K. & Leung, L.Y. (2009). Is the policy of restrictive episiotomy generalisable?. *The Journal of Maternal-Fetal and Neonatal Medicine*, 22(12), 1116-1121. [CrossRef]
- Marzouk, T., Barakat, R., Ragab, A., Badria, F. & Badawy, A. (2015). Lavender-thymol as a new topical aromathrepy preparation for episiotomy: A randomised clinical trial. *Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 35, 472-475. [CrossRef]
- Michel, S. (2006). A comparative study to assess the effectiveness of sitz bath versus self perineal care on episiotomy wound healing among postnatal mothers in Jayanagar General Hospital. Rajiv Gandhi University of Health Sciences Karnataka. *Obstetrics and Gynecological Nursing, Master of Science*, Bangalore.
- Mohamed, E.A.E., Mohamed, M.A.E., & Ahmed, A.F. (2016). Effect of light therapy on episiotomy in postpartum women. *International Journal of Therapies and Rehabilitation Research*, 5(2), 9-13. [CrossRef]
- Mohamed, H., & Nagger, N. (2012). Effect of self perineal care instructions on episiotomy pain and wound healing of postpartum women. *Journal of American Science*, 8(6), 640-650.
- Mohammedi, A., Mohammed-Alizadeh-Charandabi, S., Mirghafourvand, M., Javadzadeh, Y., Fardiazar, Z., & Effati-Daryani, F. (2014). Effects of cinnamon on perineal pain and healing of episiotomy. *Journal of Integrative Medicine*, 12(4), 359-366. [CrossRef]
- Navvabi, S., Abedian, Z., & Steen-Greaves, M. (2009). Effectiveness of cooling gel padsandicepacks on perineal pain. *British Journal of Midwifery*, 17(11), 724-729. [CrossRef]
- Nethrauathi, V., Kshirsagar, N.S., & Satish, V.K. (2015). Effectiveness of infrared lamp therapy on healing of episiotomy wound among postnatal mothers. *Health Science Journal*, 9(5:3), 1-5.
- Oladokun, A., Babarinsa, A.I., Adewole, F., Omigbodun, O., & Ojengbede, A. (2000). A sitz bath does not improve wound healing after elective episiotomy. *Journal of Obstetrics and Gynecology*, 20(3), 277-279. [CrossRef]
- Pore, Y. (2014). Effectiveness of moist heat and dry heat application on healing of episiotomy wound. *Asian Journal of Multidisciplinary*, 2(7), 225-236.
- Santos, J., Oliveira, S., Nobre, M.R.C., Aranha, A.C.C. & Alvarenga, A.V. (2012). A randomised clinical trial of the effect of low level laser therapy for perineal pain and healing after episiotomy. *Midwifery*, 28(5), 653-659. [CrossRef]
- Shearon, P., Chand, S., & Kaur, S. (2014). Comparison of infrared Light therapy vs. sitz bath on episiotomy in terms of wound healing among postnatal mothers. *Asian Journal Nursing Education and Research*, 4(1), 70-75.
- Sukhwinder, K., Poonam, S., Sulakshna, C. & Jodibala, H. (2014). Comparison of infra red light therapy sitz bath on episiotomy in terms of wound healing and intensity of pain among postnatal mothers. *International Journal of Nursing Care*, 2(1), 37-41. [CrossRef]
- Steen, M. (2007). Perineal tears and episiotomy: How do wounds heal? *British Journal of Midwifery*, 15(5), 273-279.
- Şirin, A., & Kavlak, O. (2008). Kadın Sağlığı. 1. Basım, Bedray Basın Yayıncılık Ltd. Şti. İstanbul: 120-132.
- Taşkın, L. (2011). Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği.10. Baskı, Sistem Ofset Matbaacılık. Ankara: 340-353.
- Toker, Z. & Eroğlu, K. (2005). Epizyotomi bakımında kullanılan iki farklı yöntemin yara iyileşme sürecine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1), 49-61.
- Üstünsöz, A. (1996). *Epizyotomi iyileşmesinde sıcak ve soğuk uygulamaların etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gülhane Askeri Tıp Akademisi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vakilian, K., Atarha, M., Bekhradi, R., & Chamon, R. (2011). Healing advantages of lavender essential oil during episiotomy recovery. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 17, 50-53. [CrossRef]
- Venkadalakshmi, V., Venkatesan, L., & Perdita, H.M. (2010). Effect of infrared therapy on episiotomy pain and wound healing in postnatal mothers. *Nursing Journal of India*, 101(9), 212-214.
- Yılmaz, D. S., Vural, G., & Bodur, S. (2010). Epizyotomi bakımında serum fizyolojik ve rivanolün iyileşme sürecine etkisi. *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(2), 172-177.